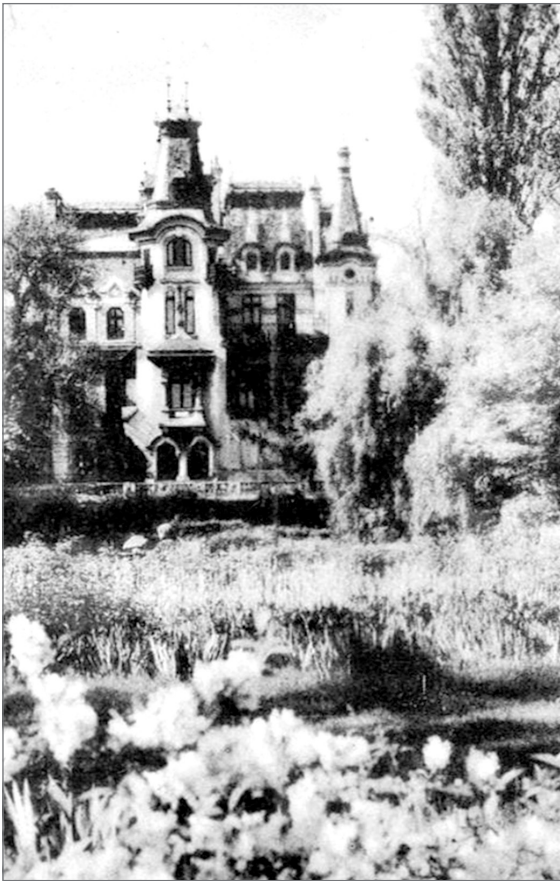

Cezara Mucenic
Oliver Velescu

**Palatul
Elena Kretzulescu**

EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2021

Palatul Kretzulescu – vedere din Cișmigiu a grădinii de la sud a palatului (carte poștală, detaliu).

PALATUL KRETZULESCU

Ziua de 18 mai 1902 a fost deosebit de agitată la Primăria comunei București, la poliția orașului, dar, mai ales, la reședința doamnei Elena Kretzulescu din strada Știrbei Vodă nr. 39 din culoarea de Verde a Capitalei. Arhitectul-inspector al Serviciului Tehnic al Primăriei a fost informat, prin mijloace pe care istoria nu le-a consemnat, că la adresa sus indicată se încalcă dispozițiile legale privitoare la execuția construcțiilor în Capitală. Drept urmare, se prezintă la domnul Procopie Dumitrescu, primarul capitalei (aprilie 1901 – noiembrie 1902) și, după ce îi raportează cele aflate, se întocmește *Nota de servicii a Primarului către Prefectul poliției Capitalei* cu următorul cuprins: *Rog binevoii a ordona oprirea lucrărilor de reparații și construcții ce se făceau (sic) în curtea caselor nr. 39, str. Știrbei Vodă, proprietate Kretzulescu, nefiind autorizate.*¹ Sigur, a fost trimis un „sergent” la fața

locului pentru a constata și a duce la îndeplinire ordinul primit de la mai marii săi.

Cele relatate s-au petrecut probabil la primele ore ale începerii activității, pentru că în aceeași zi, tot 18 mai 1902, s-a înregistrat la Primărie următoarea cerere: *Domnule Primar, subsemnata, proprietară în strada Știrbei Vodă nr. 39 vă rog să binevoiți a dispune să mi se dea autorizațiunea de: 1) a clădi un corp de dependențe cu grajd, remisă, bucătărie și odăi de servitor ... pe locul actualei curți de serviciu și aflată lângă parcul caselor mele. 2) a dărâma actualele dependențe, în afară de pavilionul portarului, ce formează ultima piesă spre stradă (Știrbey-Vodă). 3) a prelungi grila de... (sic) din strada Știrbey-Vodă până în pavilionul portarului, căci bucata de zid împrejmuitor care a rămas neînlocuit în partea aceasta produce un efect dizgrațios spre stradă². Textul scris de o altă mână este semnat: Hélène Kretzulescu.*

Cererea, prin care s-a intrat în legalitate, împreună cu planurile care o însoțeau, este cuprinsă în angrenajul referatelor și avizelor Serviciului Tehnic care au durat între 28 mai-11 iunie 1902.

Peter Paul Peretz, unul din referenții „Tehnicului” acceptă reconstruirea dependențelor, cu obligația de a dărâma clădirile vechi, ce au aceeași funcție, deoarece sunt crăpate. Dar pentru noul gard – grilajul de fier – el va trebui mutat pe noua aliniere a străzii. Mai mult, „Pavilionul portarului” de care proprietara nu voia să se atingă, ieșind din aliniere, va trebui demolat. Soluția nu convine doamnei Kretzulescu, care contestă corectitudinea aplicării în teren a planului de aliniere. Drept care, șeful secțiunii „Alinieri”, inspector Al. C. Popescu scrie: *Am mers din nou în localitate fixând alinierea conform axei pichetate și planului decretat... până la proprietatea vecină³. El se referă la Înaltul Decret Regal din 17 aprilie 1896, sus-amintit, în care s-a aprobat alinierea străzii Știrbei Vodă. În cazul proprietății Kretzulescu era vorba, după cum se schițează chiar pe cerere, de o retragere variată între 0,60 și 3 metri, pentru a permite lărgirea și reorientarea străzii. Aceasta însemna să se cedeze domeniului public cca 20 metri pătrați, metraj ce era considerat o obligație cetățenească *legiuita retragere*, deci pentru care Primăria nu acorda despăgubiri. Dar a da era greu de acceptat pentru doamna Kretzulescu.*

Se mai face vorbire în acest referat și de faptul că în 1901 *s-a dat voie de construcția chioșcului*, deoarece se considera posibilă punerea pe aliniere necesară *când se v[or] retrage și proprietățile*

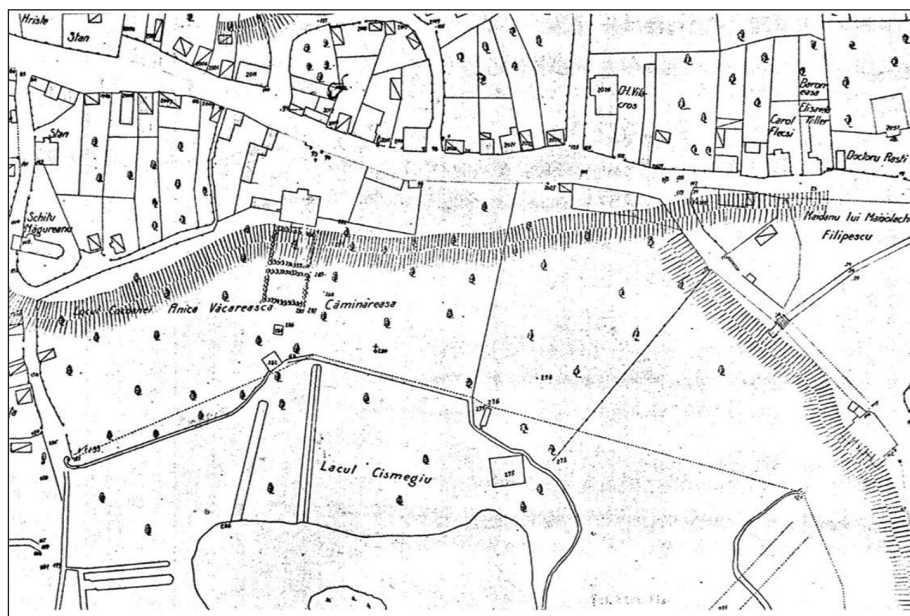
Dar abia primită autorizația, doamna casei vrea să facă schimbări mari. Astfel se înaintează, la 28 iulie 1902, la Serviciul Tehnic al Primăriei o nouă cerere a doamnei Hélène Kretzulescu prin care solicita autorizația de construcții *pentru a face o reparațiune și transformare radicală a caselor mele conform planurilor aici anexate.*⁴ Planurile atașate poartă pe ele semnătura arhitectului proiectant: arh. Petre Antonescu.

Casa veche

Cererea doamnei Kretzulescu, confirmată de referentul primăriei, alături de alte variate documente și mărturii, atestă existența din vechime, pe locul actualei clădiri, a unei alte case boierești.

Secolul al XVIII-lea – Banul Mihai Cantacuzino *spune... cu durere*, amintind de plecarea sa din țară în 1775, că a lăsat aici șase case de piatră, două în București, una la Afumați, una la Jilava, una la Filipești și una la Măgureni și la toate câte o biserică mare de piatră⁵. Să fi fost aici pe ulița ce mergea la Podul de Pământ una dintre „casele de piatră” cu „biserică mare de piatră” pe care o

Planul Borroczyn, 1847 (copia Sfințescu, 1912). La nord de Lacul Cișmigiu, casele și „locul cocoanei Anica Văcărescu Căminăreasa”. Spre vest, biserica Schitu Măgureanu. La est, maidanul lui Manolache Filipescu. La nord de acestea, ulița ce se va numi Știrbei Vodă.

Palatul Kretzulescu a fost prima sa lucrare concepută în stilul eclectic. Prin talentul său, arhitectul Petre Antonescu a reușit să creeze o operă arhitectonică care depășește cu mult calificativul desuet de „imitație”, și care rezistă de-a lungul anilor tocmai prin valențele sale artistice. Abordând apoi exprimarea în limbajul curentului neoromânesc, va reveni mai târziu, este drept rar, la eclecticismul academic, desigur din același considerent al nevoii de a răspunde solicitării comanditarului. Se încadrează acestei expresii stilistice casele Enescu din str. Berzei (ulterior Cobălcescu) nr. 1 (construită anterior anului 1911) și Sturdza din str. Polonă nr. 8 (cca. 1910-1912) ca și modificările radicale ale casei Marghiloman (azi dispărută) din bd. Take Ionescu. Mai târziu, în anii senectuții, când își va evalua opera, Petre Antonescu, prezentându-și lucrările într-o carte, va aprecia ca aparținând „arhitecturii clasice” operele de expresie eclectică. Confuzia este explicabilă pentru un fost elev de la „Beaux-Arts” pentru care regula academică trebuie considerată ca regula clasică. Tot arhitectul Antonescu va cuprinde în aceeași viziune și clădirile realizate la Sinaia (1913, 1914), respectiv Cazinoul și Hotelul Palace, ambele aparținând unui eclecticism dominat de motive Art Nouveau. Dar prezența acestor realizări în creația sa nu-i va modifica opțiunile teoretice personale.

Probitatea profesională îl va determina să realizeze proiectele concepute în viziunea eclecticismului academic respectând regulile jocului, deci folosirea unui repertoriu cu surse variabile de inspirație. Respectând sfatul marelui teoretician al epocii, arhitectul Viollet-le-Duc, *eclectismul... este un bine... atâta timp cât este supus unei gândiri juste foarte sigură de ceea ce știe și posedând principiul limitării*²⁷, conștient dacă îl cunoștea, sau dacă îl intuia numai, arhitectul Antonescu va păstra un echilibru și o unitate între elementele preluate din vastul repertoriu al formelor arhitectonice.

Palatul Kretzulescu, opera arhitectului Petre Antonescu

Transformarea casei bătrânești Văcărescu/Kretzulescu într-o reședință nouă se va dovedi de la început o obligație dificilă pentru arhitectul Petre Antonescu. Pe de o parte comanditarul, doamna Hélène Kretzulescu, pornește la realizarea lucrării cu reținere, hotărând încetul cu încetul modificările pe care le dorește, ceea ce-l obligă pe arhitect să-și modifice soluțiile din

mers. Cauza nu este fireasca etapizare a unui demers de asemenea grandoare, ci oscilația proprietarei în stabilirea amplorii și deci a costurilor ce dorește să le acorde acestei intervenții. De aceea apar cererile succesive de autorizare a lucrărilor, ca și cum doamna Kretzulescu se întrece cu altă construcție pe care vrea să o depășească. Pe de altă parte, dificultățile sunt cauzate de nevoia de a realiza un racord logic arhitectural și constructiv între cele

Porțiune din Planul cadastral din 1911: Palatul Kretzulescu, opera arh. Petre Antonescu, și grădina lui. Imaginea prezintă planurile de fundație ale diferitelor proprietăți de-a lungul străzii Știrbei Vodă. Conturul fundației noului Palat Kretzulescu este hașurat. Limitele proprietății dinainte de 1927 sunt arătate clar.

două clădiri. În plus, dacă mai era necesară o complicare a programului de construcție, arhitectul trebuie să-l adapteze terenului de amplasare, situat în pantă pronunțată, ceea ce determină diferențe de aproape un etaj între latura nord și latura sud.

La aceste multiple întrebări, Petre Antonescu a răspuns cu îndrăzneala tânărului. Planul ține cont de vechea structură pe care se înalță, după cum s-a dovedit în modul cel mai concret, dar îmbogățește și diversifică spațiile. *Cuprins între această stradă [Știrbei Vodă] și Cișmigiu, terenul în mijlocul căruia se ridică vechea casă prezintă o pronunțată declivitate, coborând de la stradă înspre grădină. Acest profil a permis amenajarea unui adevărat parter corespunzător nivelului și în continuarea pivnițelor pe care este fundamentată casa...*²⁸. Arhitectul înglobează pivnița veche în cea nouă, pe care o extinde astfel ca să ocupe întregul teren de sub construcție. Practic dublează unele ziduri, deși cele originale erau suficient de viguroase pentru a susține noua încărcătură, realizând astfel suficiente spații pentru bucătărie, spații tehnice și pivniță.

Așa cum singur mărturisește, *O etajare și o deschidere mai largă înspre grădină a apartamentelor, care aveau vederea în această direcție, au dictat și arhitectura clădirii care se adăuga și se suprapunea la construcția vechilor case. De aceea, spre Cișmigiu și-a permis La înălțimea terasei dinspre grădină, adică aceea a subsolului... corespunzător pivnițelor din față s-a amenajat o sufragerie de vară cu un fumoar alăturat.*²⁹

Parterul propriu-zis s-a păstrat aproape neschimbat față de proiectul inițial, fiind menit a cuprinde *apartamentul de recepție*. Planul este aproape cel al vechii case românești: intrare prin vestibul într-o galerie centrală, care te conduce până în partea opusă a casei, spre deschiderea ce comunică cu grădina.

Pe stânga și dreapta sunt camerele. Noutatea constă pe de o parte în unele nivele de separare a acestui spațiu central denumit acum, după limbajul vremii, *hol*, și a cărui ultimă parte, cea spre grădină, capătă funcțiunea de *birou cu bibliotecă*. Camerele sunt și ele concepute, ca amploare și concepție a circulației interioare, în raport cu funcțiuni specifice epocii în care se construiește și evident fiind legate și de interesele comanditarei – doamna Elena Kretzulescu. Spre răsărit, unde până atunci se afla parcul palatului, se găsesc în succesiune salonașul și apoi spațiul cel mai amplu al casei, spațiu ce este atribuit funcțiunii „moderne” preluată din